

УДК 332.1

DOI: 10.35340/2308-104X.2019.83-2-03

**СУЧАСНА СТРАТЕГІЯ
УПРАВЛІННЯ
РЕГІОНАЛЬНИМИ
ЕКОНОМІЧНИМИ
СИСТЕМАМИ В СЕРЕДОВИЩІ
ІНФОРМАЦІЙНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ**

**MODERN STRATEGY OF
MANAGEMENT OF REGIONAL
ECONOMIC SYSTEMS IN THE
ENVIRONMENT OF
INFORMATION
MANAGEMENT**

ШПИЛЬОВА В. О.,
доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри
економіки, фінансів, обліку і
аудиту, Черкаська філія ПВНЗ
«Європейський університет»

SPYLEVAYA V.,
Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of
Economics, Finance, Accounting and
Audit, Cherkasy branch CVUS
"European University»,

В статті розглянуто основні підходи до визначення сутності інформаційного менеджменту та особливості його поширення на регіональному рівні. Виходячи із цього, окреслено об'єкт, предмет та задачі інформаційного менеджменту як для керівництва регіону, так і для окремих підприємств. У результаті сформульовано бачення використання інформаційних технологій в менеджменті регіональних економічних систем.

Ключові слова: інформація, інформаційне суспільство, комунікація, менеджмент, підприємство, регіон.

В статье рассмотрены основные подходы к определению сущности информационного менеджмента и особенности его распространения на региональном уровне. Исходя из этого, определены объект, предмет и задачи информационного менеджмента как для руководства региона, так и для отдельных предприятий. В результате сформулировано видение использования информационных технологий в менеджменте региональных экономических систем.

Ключевые слова: информация, информационное общество, коммуникация, менеджмент, предприятие, регион.

The article describes the main approaches to the definition of the essence of information management and the peculiarities of its distribution at the regional level. Based on this, the object, subject and objectives of information management for the management of the region, and for individual enterprises. As a result, the vision of the use of information technologies in the management of regional economic systems is formulated.

Keywords: information, information society, communication, management, enterprise, region.

Постановка проблеми. Аналіз сучасних управлінських планів і стратегій соціально-економічного розвитку як на рівні економіки в цілому, так і в регіонах показує, що менеджмент ґрунтується на теоретико-методологічних підходах і принципах ринкового господарства періоду вільної конкуренції, тобто на ті, які були справедливими для ХІХ й першої половини ХХ століття, і в основі яких лежить побудова нового шляхом екстраполяції минулого в майбутнє, дослідження попиту абстрактного, а не конкретного споживача, орієнтація головним чином на матеріальні, а не на духовні цінності [1]. У той же час сучасний цивілізаційний підхід виходить із необхідності й можливості створення ефективного майбутнього, яке буде орієнтовано на розвиток людської особистості. За таких умов, для визначення нових векторів взаємодії людей потрібні нові теоретичні конструкції стратегічного розвитку, у тому числі й на рівні окремих територій. Сучасна управлінська наука приділяє обмежену увагу теоретичним розробкам, що розкривають зміст, методи і спрямованість стратегій розвитку регіонів, які дозволили б забезпечити єдність економічних і морально-культурних підходів, все ще знаходячись у межах посткласичних або ліберальних ринкових уявлень, щодо загальноринкових механізмів детермінації економічної діяльності. Водночас, сучасна інформаційна економіка диктує свої новітні умови. Реальна трансформація та модернізація економіки вбачається можливою за умови усвідомлення суспільством невідворотності змін, розвиткові громадянського суспільства й партнерських відносин всіх суб'єктів соціально-економічної взаємодії. Необхідність визначення управлінських механізмів регіонального менеджменту в умовах сучасного інформаційного суспільства, що забезпечать реальні умови для модернізації економіки й суспільства визначають актуальність пропонованого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Раціональний розвиток регіонального простору став об'єктом досліджень в економічній науці з середини ХІХ століття (Й. Тюнен, В. Лаунхардт, В. Крісталлер, Д. І. Менделєєв). На початку ХХ століття окремі ідеї стратегічного розвитку територій висловлювалися в теорії розміщення промисловості (А. Вебер), а також розміщення продуктивних сил (В. І. Вернадський, А. Є. Ферсман). В 50-х роках ідеї стратегічного розвитку розроблялися в теорії полюсів росту (Ф. Перру), в 60–80-х роках – у радянських розробках теорії й методології формування промислових вузлів (Ю. Г. Саушкін, А. Й. Демєнєв) і територіально-виробничих комплексів (А. Ю. Пробст, М. К. Бандман, О. М. Гладишев, В. П. Можин). Важливою методологічною складовою стратегічного розвитку території є включення в нього проблеми знання, у тому числі когнітивного та розсіяного, і можливості його координації, а також особливостей формування економіки знань. Цим аспектам присвячені роботи Ф. Хайєка, М. Полані, М. Поппера, Ф. Махлупа, Т. Куна, И. Лакатоса, В. Л. Макарова, Є. В. Попова.

Постановка завдання. Основною метою даної статті є дослідження регіональних особливостей інформаційного менеджменту для цілей ефективного управління мезоекономічними системами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як стверджують Матвієнко О. В., Цивін М. Н., «теоретико-методологічні основи виникнення і розвитку інформаційного менеджменту пов'язані з розвитком наук

інформаційно-комунікаційного циклу, інформатикою як фундаментальною основою процесів інформатизації та інформаційно-комунікаційної діяльності» [2].

Менеджмент можна розглядати, принаймні, у чотирьох взаємопов'язаних аспектах: як галузь науки; як сферу практичної професійної діяльності й процес ухвалення управлінських рішень; як апарат управління організаціями; як навчальну дисципліну.

Менеджмент як наука базується на теоретичних положеннях загальної науки управління. Сучасне поняття «менеджменту» часто пов'язується з концепціями функціонування організацій в ринкових умовах і розповсюджується лише на соціально-економічні системи, тобто організації, обов'язковим елементом яких є людина та її цілеспрямована діяльність. Сучасний менеджмент включає управління інтелектуальними, фінансовими, сировинними ресурсами з метою більш ефективної діяльності організації [3].

На сьогодні термін «інформаційний менеджмент» не визначає чітко окресленої наочної області наукових знань. Під його вживанням розуміють широкий спектр сфер діяльності: від технічного обслуговування інформаційних систем до стратегічного планування.

З сучасної точки зору на інформаційний менеджмент, можна виділити наступні найбільш популярні на сьогодні трактування [4]:

- інформаційне забезпечення (у широкому сенсі);
- інформаційні ресурси й управління ними;
- інформаційні послуги й підприємництво;
- інформаційні системи, їх технічна підтримка й управління ними;
- організація науково-інформаційної діяльності;
- обробка й аналіз інформації;
- офіс-менеджмент;
- організація комунікацій;
- стратегічне планування й менеджмент.

Інформаційний менеджмент охоплює планування, організацію, координацію й контроль інформаційної діяльності та процесів, а також комунікації всередині організації з метою поліпшення якості й ефективності її роботи, розвитку організації. Використання методології інформаційного менеджменту дозволить вирішити багато питань теорії і практики управління інформаційними потоками в сучасних організаціях, які поки що розділені бар'єрами між професійними галузями, технікою й технологіями, обумовленими традиціями й неякісним менеджментом. Єдина методологія дозволить інтегрувати різного роду інформацію в загальний інформаційний ресурс і побудувати інформаційну інфраструктуру організації на базі масивів інформаційних ресурсів, що ефективно діє, інформаційних технологій, засобів комунікації й кваліфікованих кадрів з метою забезпечення ефективного інформаційного забезпечення процесів управління з найменшими витратами [5].

В умовах постіндустріального розвитку територію необхідно розглядати не стільки як фізичний базис з певними кордонами, скільки як соціальне явище, що створюється людьми, які й надають їй індивідуальність. Пов'язуючи територію з діяльністю людей, ми одержуємо середовище або простір

розгортання системи їхніх знань і морально-культурних цінностей шляхом використання ними існуючих елементів національного багатства, а також відтворення й розвитку людського потенціалу. У такому розумінні територію можна визначити як сукупність різних потенціалів, вона являє собою живий соціально-економічний організм, який постійно оновлюється і саморозвивається. Особливої ваги набуває той факт, що процеси оновлення й розвитку настають лише тоді, коли учасники просторового співтовариства усвідомлюють необхідність особистої участі у процесах, що призводять до змін наявного порядку речей [6].

Відповідно, одним з основних завдань регіонального менеджменту є створення економічних і правових механізмів, здатних розвинути у людей ініціативу й прагнення до оновлення й довгострокового інноваційного й природо та енергозберігаючого господарювання. Цей виклик управлінській системі та суспільству став настільки серйозним, що несвоєчасна реакція на нього може привести не просто «до втрати темпу», а до втрати можливості взагалі втримати Україну у межах сучасного соціально-економічного розвитку.

Методологічною основою відповідних управлінських механізмів регіонального менеджменту є системно-тектологічний підхід, який було обґрунтовано у працях О. О. Богданова «Тектологія: Загальна організаційна наука» [7], а також І. Пригожина та І. Стенгерс «Порядок з хаосу» [8]. Для пануючого у сучасному вітчизняному регіональному менеджменті, системно-механістичного підходу характерне ставлення до розвитку, як досягнення більш високої спеціалізації й упорядкованості, що виключає появу збоїв (вони сприймаються як зовнішні впливи, що порушують точно вивірену роботу). Цілісність досягається кількісною повнотою набору різних спеціалізованих функцій.

З позицій системно-тектологічного розуміння навколишній світ являє собою різноманіття взаємодії різних природних складових. Будь-яка подія стає результатом їхнього проникнення друг у друга – «кон'югація». За допомогою численних інгресійних ланцюжків ці складові впливають на хід різних подій. Але характер такого впливу не є вирішальним. Метою розвитку, для такого світорозуміння, є організація (гармонія), «доцільна єдність» комплексу взаємодій, що приводять до появи необхідного результату, незважаючи на хаотичні й мінливі зовнішні умови [6].

По своїй суті кон'югація, згідно з О. О. Богдановим, представляє собою поєднання комплексів. Але це не механічне поєднання, що веде до помноженого повторення старих форм, а поєднання, що несе в собі творчий початок. Поєднання комплексів неминуче веде до того, що нові форми, мають комбіновані властивості (по спадковості від кожного комплексу), завдяки чому таке поєднання виявляється творчістю, створенням нових, таких що не існували раніше форм розвитку [7].

Екстраполюючи головні принципи тектології на теорію і практику регіонального менеджменту, можна стверджувати, що успішний розвиток територій можливий лише на основі спільних скоординованих дій людей, об'єднаних у владних, виробничих й суспільних структурах. Кон'югаційна модель раціональної організації соціально-економічних систем дозволяє

подолати методологічну кризу теорії і практики управління, яку пов'язують з неможливістю адекватного реагування на сучасні виклики. В концепції О. О. Богданова індивід виступає як суб'єкт планомірної організуючої діяльності, принцип співробітництва стає основним в організаційних відносинах, культура виступає основою управлінської системи, ідея ізоморфізму законів і принципів організації створює можливість їхнього усвідомленого формування і застосування [6].

Для ефективного вирішення управлінських завдань розвитку, в сучасних умовах необхідний перехід на новий рівень інтеграції. Від механічного об'єднання окремих процесів у ціле необхідно переходити до кон'югаційної інтеграції, яка не містить прагнення до закінченості процесу, а визначає компромісну спрямованість дій, та виключає антагоністичні відносини. Така інтеграція приводить до створення матеріального або нематеріального результату людської праці, господарської діяльності, який відповідає бажаннями й очікуванням всіх учасників соціально-економічних процесів. Економіка, заснована на кон'югаційній інтеграції, орієнтується не на гроші, а на створення цінностей, необхідних людям. Таке розуміння економіки створює умови для визначення нової форми соціалізації суспільства і економіки. Тому вона, на нашу думку, може розглядатися у якості методологічної основи регіонального менеджменту [6].

У теоретичному плані об'єктом кон'югаційної інтеграції є соціально-економічна діяльність людей, які керуються у рівній мірі економічними мотивами й морально-культурними нормами.

Менеджмент як сфера практичної діяльності і процес ухвалення управлінських рішень є сукупністю процедур, що складають загальну технологічну схему управління соціальними системами. Для глибшого розуміння менеджменту як сфери професійної діяльності доцільно мати уявлення про такі методологічні аспекти цього соціального явища: завдання, мета, об'єкт(підсистема, якою управляють) і суб'єкт(підсистема, що управляє), ресурс, галузь застосування, сфера, концепція тощо.

Інформаційний менеджмент в організації виконує стратегічні й оперативні завдання. Відповідно, в залежності від виду завдань вирізняють стратегічний інформаційний менеджмент і оперативний інформаційний менеджмент. Причому між цими рівнями існують стосунки підлеглості, тобто цілі, що визначаються на стратегічному рівні, а реалізуються на оперативному. Головним завданням інформаційного менеджменту є інформаційна підтримка основної діяльності організації [9].

До стратегічних завдань відносяться: визначення довгострокових (3-5р.) цілей інформаційної діяльності організації; вибір шляху досягнення поставленої мети і визначення набору завдань, вирішення яких веде до мети; створення інформаційної інфраструктури організації; управління інформаційними технологіями тощо. Оперативні завдання полягають у переробці інформації, що надходить із зовнішніх джерел, в інформацію, придатну для внутрішнього використання, перехід від зовнішнього знання до знань, релевантних внутрішнім рішенням.

Інформаційний менеджмент вирішує завдання планування, керівництва, контролю й організації документаційного забезпечення управління організацією за певними цільовими критеріями для підтримки узгоджених організаційно-інформаційних дій членів організації. Важливим завданням інформаційного менеджменту є вибір раціональних форм комунікацій, техніки й інформаційних технологій, а також характеристик інформаційних ресурсів, необхідних для досягнення цілей організації [5].

Метою інформаційного менеджменту є досягнення максимальної ефективності діяльності системи управління організації шляхом застосування раціональних технологій роботи з інформацією. Об'єкт інформаційного менеджменту – різні соціальні групи і колективи з відповідними інформаційними проблемами, інфраструктура інформаційної системи підприємства, IT-проекти, власне, інформація у вигляді додатків, документів тощо. Інформаційний менеджмент включає до себе, як суб'єкт управління, всі рівні управління, починаючи від органів державного управління й закінчуючи апаратом управління окремим підприємством(соціальною системою) [5].

Основним ресурсом інформаційного менеджменту є інформація, а основними технологіями – технології передачі, обробки, зберігання й аналізу інформації. Галузь професійної діяльності менеджера(галузь застосування) – забезпечення ефективного управління інформаційними ресурсами й інформаційними системами на рівні організації, забезпечення використання інформації як стратегічного ресурсу, організація систем управління в галузі інформаційного бізнесу, вдосконалення управління згідно тенденцій соціально-економічного розвитку. Сферу інформаційного менеджменту складає сукупність задач управління, пов'язаних із формуванням і використанням інформації у всіх її формах і станах для досягнення цілей, поставлених перед організацією. При цьому мають вирішуватися завдання визначення цінності й ефективності використання не тільки, власне, інформації(даних і знань), але й інших ресурсів організації, що взаємодіють із інформацією: технологічних, кадрових, фінансових тощо. У цих завданнях управління, тією чи іншою мірою, використовуються інформаційні системи, а також реалізовані в них інформаційні технології [5].

Концепція інформаційного менеджменту об'єднує наступні підходи:

- економічний, за яким розглядаються питання залучення нової документованої інформації, виходячи з міркувань корисності й фінансових витрат;

- аналітичний, заснований на застосуванні різних методів аналізу, що дозволяють глибше вивчити процеси та явища, пов'язані з інформаційно-комунікаційною діяльністю організації; організаційний, за яким розглядаються інформаційні технології в динаміці їх впливу на організаційні аспекти;

- системний, за яким розглядається обробка інформації на основі цілісного, системного, всеосяжного процесу обробки інформації в організації й приділяється особлива увага оптимізації комунікаційних каналів, інформації, матеріальних засобів та інших витрат, методів роботи [9].

Інформаційний менеджмент базується на використанні інформаційних технологій. Для того, щоб інформаційні технології підвищували ефективність

управлінського процесу й сприяли розвитку організації, а не протидіяли йому, необхідно забезпечити легкий і доступний обмін інформацією для всіх учасників навчальної діяльності. Для цього інформацію треба сприймати, розуміти, тобто володіти комунікативними властивостями. Сьогодні інформаційний менеджмент неможливо уявити без використання засобів інформатики, що зумовлюють його характер, обсяг, функції, методи. Цей вплив посилюється й виявляється в потребі поглибити знання керівника у сфері сучасної інформаційної технології. Можна виділити, принаймні, три рівні використання інформаційних технологій в управлінському процесі, кожен з яких вирішує низку завдань [5].

Перший з них пов'язаний з масовим запровадженням комп'ютерної техніки. Її розвиток зумовлює необхідність керівнику самому стати користувачем та навчитись ставити завдання фахівцям із системного адміністрування та програмістам. Фактично, на цьому рівні управлінці використовують комп'ютер як засіб обробки, збереження інформації, друку документів тощо.

Другий рівень пов'язаний із розумінням структурної ролі комп'ютеризованих систем у складі систем і процесів управління. Цей рівень характеризується розумінням структури й розгортання різних видів автоматизованих комп'ютерних систем для підтримки управлінського процесу, їх вбудовуванням та інтеграцією в системне управління навчальним закладом [5]. Створюється методологія і стандарти розробки та впровадження комп'ютеризованих систем, де керівник виступає як їх замовник і використовує результати їх функціонування в управлінській діяльності.

Третій рівень висуває проблему освоєння управлінцями інформаційних технологій. Керівник в залежності від цілей управління через системних адміністраторів комп'ютерної мережі і баз даних може забезпечити отримання й передачу надійної інформації в процесі управління, забезпечити моніторинг об'єкту управління, інформаційний комфорт особистої роботи [5].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Посткризовий стан сучасної економіки, у тому числі й на мезорівні, відсутність ефективних механізмів його подолання, що є загальноновизнаним фактом, наочно вказує на те, що існуюча модель управління соціально-економічним розвитком знаходиться у стані методологічної кризи. В основу стратегічного регіонального менеджменту, на нашу думку, мають бути покладені принципи інформаційного менеджменту – добровільної та цілеспрямованої взаємодії господарюючих, владних, суспільних та інших суб'єктів, що функціонують на території й породжують у ході творчого використання системи факторів, умов і відносин нові підходи, цілі, завдання й основні напрями розвитку території.

Здійснення регіонального управління заснованого на інформаційному менеджменті, передбачає визначення території як простору розгортання системи людських знань і морально-культурних цінностей. Вимоги моралі, обов'язку, справедливості повинні враховуватися як складові елементи ринкового розвитку. Кон'югаційна інтеграція передбачає необхідність приведення змісту пріоритетів соціально-економічного розвитку у відповідність до класичної гуманітарної парадигми. Отже, виникає потреба в отриманні сучасним керівником підприємства комплексу фахових знань із інформаційних технологій,

таких як уміння користуватись локальною мережею та Інтернетом, працювати з базами даних, аналізувати результати моніторингових досліджень тощо. Усе це зумовлює необхідність підвищення кваліфікації керівників із питань інформаційного менеджменту.

Література:

1. Бавыко А. Е. Аксиологические факторы институализации социально-политических отношений. Психолого-педагогические инновационные технологии в развитии личности: материалы Междунар. науч.-практ. конф., 10 декабря 2010 г. Шадринск: ШГПИ, 2010. С. 91–98.
2. Матвієнко О. В., Цивін М. Н. Інформаційний менеджмент: опорний конспект лекцій у схемах і таблицях. Київ: Слово, 2007. 200 с.
3. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. Киев: «Ваклер», 2001. 656 с.
4. Гринберг А. С., Король И. С. Информационный менеджмент. Москва: ЮНИТИ. 2003. 415 с.
5. Гуралюк А. Г. Інформційний менеджмент та його місце у підготовці керівника навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти. URL: <https://www.tme.uomo.edu.ua/docs/6/11gurppe.pdf> (дата звернення: 20.12.2018).
6. Бавико О. Є. Регіональний менеджмент в умовах постіндустріальної трансформації території. Економіка та держава. 2015. №7. С. 10–13.
7. Богданов А. А. Тектология: Всеобщая организационная наука. Москва: Экономика, 1989. 304 с.
8. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Москва: Эдиториал, 2001. 468 с.
9. Шанченко Н. И. Информационный менеджмент: учебное пособие для студентов специальности «Прикладная информатика (в экономике)». Ульяновск: УлГТУ, 2006. 95 с.

References:

1. Bavyko A. E. (2010) Aksiologicheskie faktory institualizatsii sotsial'no-politicheskikh otnosheniy. Psikhologo-pedagogicheskie innovatsionnye tekhnologi v razvitiy lichnosti: materialy Mezhdunar. nauch.-prakt. konf., 10 dekabrya 2010 g. Shadrinsk: ShGPI, pp. 91–98.
2. Matvijenko O. V., Cyvin M. N. (2007) Informacijnyj menedzhment: opornyj konspekt lekcij u skhemakh i tablycjakh. Kyjiv: Slovo.
3. Pocheptsov G. G. (2001) Teoriya kommunikatsii. Kiev: «Vakler».
4. Grinberg A. S., Korol' I. S. (2003) Informatsionnyj menedzhment. Moskva: YuNITI.
5. Ghuraljuk A. Gh. Informcijnyj menedzhment ta jogho misce u pidghotovci kerivnyka navchaljnogho zakladu v systemi pisljadypломnoji pedagoghichnoji osvity. available at: <https://www.tme.uomo.edu.ua/docs/6/11gurppe.pdf> (data zvernennja: 20.12.2018).
6. Bavyko O. Je. (2015) Reghionaljnyj menedzhment v umovakh postindustrialjnoji transformaciji terytorij. *Ekonomika ta derzhava.* no 7. pp. 10-13.
7. Bogdanov A. A. (1989) Tektologiya: Vseobshchaya organizatsionnaya nauka. Moskva: Ekonomika.

8. Prigozhin I., (2001) Stengers I. Poryadok iz khaosa. Moskva: Editorial.
  9. Shanchenko N. I. (2006) Informatsionnyy menedzhment: uchebnoe posobie dlya studentov spetsial'nosti «Prikladnaya informatika (v ekonomike)». Ul'yanovsk: UIGTU.
-

The article deals with the main approaches to the definition of the essence of information management and the peculiarities of its distribution at the regional level. Management can be considered, at least, in four interrelated aspects: as a branch of science; as a sphere of practical professional activity and the process of management decisions; as a device management organization; as a discipline.

The modern notion of "management" is often associated with the concepts of the functioning of organizations in market conditions and extends only to socio-economic systems, that is, organizations that are a mandatory element of a person and its purposeful activity. Modern management includes management of intellectual, financial, and raw material resources for the purpose of more effective organization activity. Today, the term "information management" does not define clearly defined visual field of scientific knowledge. His use is understood by a wide range of fields of activity: from maintenance of information systems to strategic planning.

Proceeding from this, the object, subject and tasks of information management are outlined both for the management of the region and for individual enterprises. In the conditions of post-industrial development, the territory should be considered not so much as a physical basis with certain boundaries, but as a social phenomenon created by people who give it an individuality. By linking the territory with the activities of people, we obtain the environment or space for deploying the system of their knowledge and moral and cultural values through the use of their existing elements of national wealth, as well as the reproduction and development of human potential. In this sense, the territory can be defined as a set of different potentials, it is a living socio-economic organism, which is constantly updated and self-evolving.

In order to effectively address the administrative tasks of development, in modern conditions a transition to a new level of integration is required. From the mechanical combination of individual processes to the whole, it is necessary to switch to conjugation integration, which does not include the desire for completeness of the process, but determines the compromise of the actions, and excludes antagonistic relations. Such integration leads to the creation of material or non-material results of human labor, economic activity that meets the desires and expectations of all participants in socio-economic processes. Therefore, in our opinion, it can be considered as a methodological basis of regional management. As a result, the vision of using information technology in the management of regional economic systems is formulated.